

LUND UNIVERSITY

Ny lokal för pepparporella i Skåne!

Tyler, Torbjörn; Magnusson, Magnus

Published in:

Botaniska Notiser: utgivna av Lunds botaniska förening (2001-)

2024

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tyler, T., & Magnusson, M. (2024). Ny lokal för pepparporella i Skåne! *Botaniska Notiser: utgivna av Lunds botaniska förening (2001-)*, 157(3), 115-118.

Total number of authors:

2

Creative Commons License:

Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ny lokal för pepparporella i Skåne!

Torbjörn Tyler & Magnus Magnusson

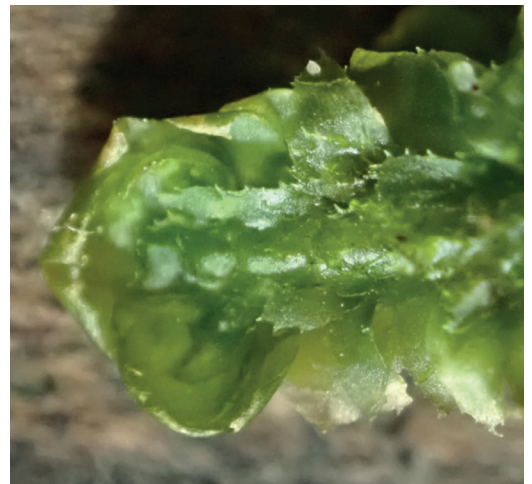
Abstract. A newly found site for the regionally very rare and nationally red-listed *Porella arboris-vitae* in central Skåne, southern-most Sweden, is reported and described.

Till den allra sista träffen med projekt Skånes Mossors studecirkel på vårterminen 2024 hade Magnus med sig helt nysamlat material av en spännande porella. Sedd ovanifrån såg den ut ungefär som någon av våra två relativt vanliga porellor, om än möjligen med en lite annan glans (Figur 1 & 5), men kraftigt tandade och påfallande stora undre bladflikar (Figur 2) väckte omedelbart misstankar om något mycket mer spännande och efter provsmakning kunde alla närvarande cirkeldeltagare intyga att mossan hade en mycket skarp och nästan brännande smak olik den mer allmänt grönsaksaktiga eller oljigt aromatiska smaken hos våra två vanliga porellor. Att några provsmakare efter provsmakningen snabbt försvann för att hämta dricksglas med vatten får nog ses som det ultimata beviset för att det var pepparporella *Porella arboris-vitae* som nysserverats!

Pepparporella är en smått mytomspunnen art som är nationellt rödlistad som Sårbar (VU) och brukar anses knuten till lokaler med exceptionellt höga naturvärden. Första gången som pepparporella hittades i Skåne var för exakt 200 år sedan (1824) då Ahnfelt samlade arten i Skäralid (Fries 1835, belägg i S) och där har den allt sedan dess haft ett starkt fäste. Vid inventering av den nybildade Söderåsens nationalpark (Malmqvist & Weibull 2007) och senare mer sporadiska eftersök har pepparporella hittats på nästan 50 lokaler i Skäralidsravinen, samt i den närbelägna Ugglersösdalen och vid Odensjön där den först hittades på 1940 talet. I nationalparken växer pepparporella både på träd, främst äldre bokar, och på stenblock och klippor i rasbranterna, framför allt på grönsten. Under senare år har pepparporella även rapporterats från liknande ravinmiljöer i Klöva Hallar på Söder-

Figur 1. Pepparporella i fält vid Prästtorpasjön, som fuktig. *Porella arbores-vitae* at the new site as moist.

Figur 2. Pepparporella sedd från undersidan. Lägg märke till de grovtandade undre bladflikarna!

Porella arbores-vitae from below showing its characteristic, coarsely dentate lower leaf lobes.

Figur 3. Boken på vars bas pepparporellan växer.
The single Fagus sylvatica at the base of which Porella arbores-vitae was found.

åsen (uppgifter i Artportalen, men dokumentation tycks saknas) och så finns det äldre belägg från Trollehallar på Hallandsåsen (1930–1934 enligt belägg i S), men här har arten inte återfunnits trots eftersök under senare år (Bohlin m.fl. 1982). Under en föreningsexkursion 2009 hittade Carl-Axel Andersson en mindre fläck (3 dm²) med pepparporella i en klippskrev på Natthall vid Rönneå strax öster om Söderåsen och då utgjorde detta den enda aktuella växtplatsen i Skåne utanför nationalparken. Utanför Skåne finns pepparporella i Sverige framför allt i Halland och Bohuslän där det hittats ganska många nya lokaler under senare år (Bohlin m.fl. 1982, uppgifter i Artportalen). I världen har arten en subatlantisk-submediterrän utbredning med förekomster dels längs Europas västkust, dels i bergsområden i Medelhavsområdet (Bohlin m.fl. 1982). I Nordeuropa tycks arten således vara beroende av milda vintrar, skyddade växtplatser och oceaniskt klimat medan dess utbredning längre söderut kanske snarare antyder att ett relativt varmare klimat kan vara viktigare för arten än hög fuktighet/oceanitet (jmf Ratcliffe 1968). Överallt anses pepparporella dock som svårspredd och begränsad till lokaler med höga naturvärden. Rimligen har den svårt att kolo-

nisera nya växtplatser då den nästan aldrig bildar sporer utan mest sprids med stora vegetativa fragment (Bohlin m.fl. 1982).

På den tidigare okända lokal för pepparporella, tillika den sydostligaste i Sverige, som Magnus hittat växer den på basen av en bok i den branta nordostsluttningen mot Prästtorpasjön längs landsvägen mellan Höör och Norra Rörum (Figur 3). Redan dagen efter träffen med studiecirkeln var Torbjörn på plats på lokalen efter en blott 15 minuter lång cykeltur från hemmet i centrala Höör. Torbjörn hade varit just här förut; redan på 1980-talet hade han hjälpt sin far att studera svampfloran på en närbelägen yta varvid flera sällsynna arter påträffats, 2000 hade han inventerat mossor i sluttningen för ett senare avsmnat kommuninventeringsprojekt och då bl.a. noterat trädporella *Porella platyphylla* och trubbfjädermossa *Homalia trichomanoides* och 2017 hade han vid ett par tillfällen placerat ut en nattfjärilsfälla i närheten och bl.a. gjort det då nordostligaste fyndet av den snabbt expanderande men tidigare sydvästska specialiteten och mycket karismatiska gräselefanten *Euthrix potatoria* (Figur 4). Tack vare Magnus GPS-koordinat som bara avvek ca 15 meter från vad Torbjörns GPS visade (RN(Rt-90)

6208924-1360114, respektive 6208929-1360098) så behövde bara en handfull träd kontrolleras innan trädet med pepparporellan kunde återfinnas. Att försommartorkan under natten avbrutits av några efterlängtdade regnskurar gjorde dessutom arbetet mycket lättare då alla mossor på trädstammarna snabbt återtagit sin fulla glans. På det aktuella trädet – en bok med en diameter av ungefär 5 dm – växer pepparporellan nära basen och en knapp meter upp på stammens sydsida där den täcker ungefär 10 dm² även om den bitvis är uppblandad och antagligen för en hård kamp med råttsvansmossa, *Isoetecium alopecuroides*. Högre upp och på andra sidan av samma stam observerades följearter som platt fjädermossa *Neckera complanata*, cypressfläta *Hypnum cupressiforme*, bandmossa *Metzgeria furcata*, stor ärgmossa *Zygodon rupestre*, trådbryum *Bryum moravicum*, gullockmossa *Homalothecium sericeum* och klippfrullania *Frullania tamariscii*. Eftersom trädet står i en brant nordostsluttning och lutar något är det inte omöjligt att sydsidan är den skuggigaste och fuktigaste sidan och även om trädet står ganska högt upp i branten så torde nattdimorna från sjön ibland kunna bidra med ökad fuktighet. Även omgivande träd, trots att de inte är extremt grova eller uppenbart överåriga, har en mycket riklig påväxt av mossor som brukar indikera värdefulla skogar: kornskruvmossa *Syntrichia papillosa*, skogshättemossa *Orthotrichum stramineum*, stor hättemossa *O. lyellii* och samboradula *Radula complanata*

Figur 4. Gräselefant, *Euthrix potatoria*.

Figur 5. Pepparporella i fält vid Prästtorpasjön, som torr. *Porella arbores-vitae* at the new site as dry.

subsp. *complanata*. Trots att Torbjörn vid sitt återbesök kontrollerade i stort sett alla träd i sluttningen lyckades han dock inte hitta pepparporella på något mer träd än det först funna. Däremot noterades trädporella, *P. platyphylla* på några bokar även om inte den heller var särskilt vanlig just här. Däremot förekom de tidigare nämnda platt fjädermossa och stor ärgmossa mycket rikligt på åtskilliga trädstammar.

Skogen i slänten, i dag helt dominerad av bok men med inslag av enstaka grova skogslindar *Tilia cordata* vilket brukar indikera flertusen-årig trädkontinuitet, kan på historiska kartor spåras tillbaka åtminstone till 1860-talet. På rekognoseringskartan från 1819 finns däremot inga trädssymboler inritade just där pepparporellan växer i dag, men så däremot strax söder och väster om branten och den exakta positionen av trädssymboler på denna karta skall nog inte övertolkas även om det är uppenbart att landskapet kring sjön då var betydligt mer öppet än i dag. När den nya landsvägen byggdes (någon gång mellan 1917 och 1929 enligt gamla kartor) gjorde man dock ganska stora ingrepp i slänten för att få material till vägbanken längs strandkanten nedanför, men även om det på plats i dag syns tydligt att slänten bitvis är onaturlig så är även dessa forna grustag nu bevuxna med homogen grovstammig bokskog (Figur 6). På små gnejsklippor i sluttningen, vilka nog åtminstone delvis är ett resultat av den tidigare grustakten, växer det också lite ovanligare mossor som nerv-

veckmossa *Diplophyllum albicans*, skuggtras-selmossa *Heterocladium heteropterum*, vågig sidenmossa *Plagiothecium undulatum* och en liten förekomst av äppelmossa *Bartramia pomiformis* i en mindre skreva. Den äldre, troligen förhistoriska, vägsträckningen finns kvar som en smal och knappast alls trafikerad grusväg som slingrar sig fram på höjderna något hundratal meter ovanför branten mot sjön. Det dominerande underlaget i området är gnejs och mager gnejsmorän och kärlväxtfloran är därför extremt gles och artfattig, men precis i den norra ändan av slutningen, strax norr om boken med pepparporella, löper en smal diabasgång vilken vid regn förvandlas till en bäckfåra och vars påverkan på floran är högst påtaglig. Här står några mycket grova askar och avenbokar vilka även de är draperade med tjocka mattor av framför allt platt fjädermossa och särskilt i brynet ut mot landsvägen finns små bestånd av baskrävande ängsskogsväxter som skogsbingel *Mercurialis perennis*, hässleklocka *Campanula latifolia*, myskmadra *Galium odoratum* och skogsbrämsa *Cardamine flexuosa*. På basen av askarna växer även trubbfjädermossa, men denna lite mer baskrävande art verkar saknas i själva branten.

Torbjörns minnesbilder från inventeringen 2000 är dunkla, men intrycket på plats var att den epifytiska mossvegetationen här som på

andra håll i Skåne (jmf. Tyler 2018) utvecklats starkt positivt under den tid som förflutit. Exempelvis noterades stor ärgmossa inte alls år 2000 men förekommer i dag mycket rikligt på flera bokar. Till detta bidrar förstås också att inget skogsbruk bedrivits i den branta slänten. Hur länge pepparporellan funnits på platsen är förstås svårare att veta då det inte alls är säkert att just dess träd undersöktes år 2000 och den ovanifrån och för blotta ögat snarlika trädporellan också finns i området. På sikt kan den komma att behöva hjälp eller ha lite tur för att lyckas sprida sig till andra träd och därmed överleva sitt nuvarande värdräd, men om inga ingrepp görs på lokalen bör den kunna tillhandahålla kontinuerlig tillgång på lämpliga substrat och ett stabilt lokalklimat. Själva branten är registrerad som nyckelbiotop men saknar formellt skydd och ägs av en privat skogsägare. Lokalen nämns också (som nr 36) i kommunens naturvårdsprogram där även förekomsten av skyddsvärda lavar och mossor poängteras (Olsson & Malmqvist 2013). I bokskogen ovanför slänten finns däremot talrika grova stubbar som vittnar om att här gallrats rejält för något årtionde sedan, men ädellövskogslagen bör i alla fall skydda porellorna från framtida kalavverkning. Dock vore det naturligtvis lämpligt om en så värdefull skogsmiljö framöver kunde skyddas som reservat eller biotopskyddsområde.

Litteratur

- Bohlin, A., Gustafsson, L. & Hallingbäck, T. 1982. Levermossan *Porella arboris-vitae* i Sverige. *Svensk Bot. Tidskr.* 76: 31–36.
- Fries, E. 1835. *Flora Scanica*. Uppsala.
- Malmqvist, A. & Weibull, H. 2007. *Inventering av skogliga värdekärnor, lavar och mossor i Söderåsens nationalpark*. Dokumentation av de svenska nationalparkerna 23.
- Olsson, A.-K. & Malmqvist, A. 2013. *Naturvårdsprogram 2012*. Höörs kommun.
- Ratcliffe, D. A. 1968. An ecological account of atlantic bryophytes in the British Isles. *New Phytologist* 67: 365–439.
- Tyler, T. 2018. Oceaniska epifyter – de globala miljöförändringarnas stora vinnare. *Bot. Notiser* 151(2) 25–30.

Figur 6. Hedbokskogen med pepparporellan till vänster, den ca 100 år gamla landsvägen i mitten och Prästtorpasjön till höger. *The Fagus forest with Porella arboris-vitae to the left, the c. 100 year old road embankment in the centre and the lake Prästtorpasjön to the left.*